

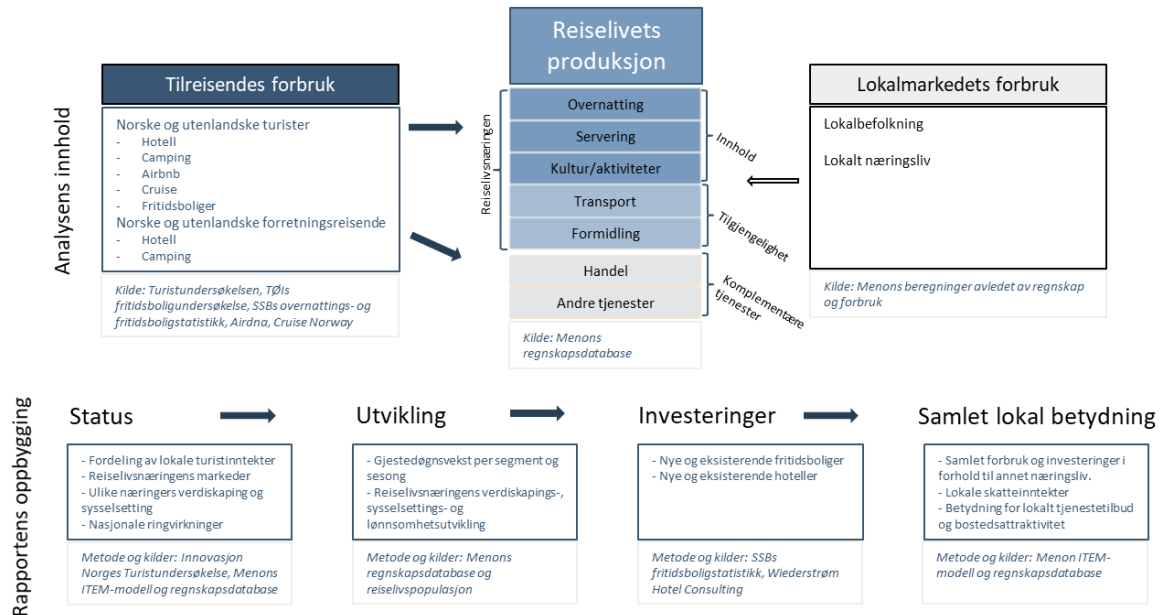
Ringvirkningsanalyse av reiselivet i Tromsø

Kilde: iStockPhoto

Rapportens innhold og oppbygging

Rapporten er en av ni caserapporter Menon gjennomfører på vegne av NHO Reiseliv 2019. Formålet med rapportene er å kartlegge og analysere tilreisendes forbruk, lokalmarkedets betydning og reiselivets produksjon. Vi sammenstiller en rekke kilder og metoder for å gi en best mulig oversikt over reiselivets betydning for lokal verdiskaping og sysselsetting i Tromsø.

Vi opererer med fire segmenter av norske og utenlandske turister og feriereisende, vi kartlegger verdiskaping i innholdsbransjene, transport og formidling samt andre næringer og underleverandører, og vi viser utviklingen i både turismen og næringslivet over tid.

Metoder og kilder

Menon har utviklet en **økonomisk beregningsmodell for reiseliv** for å kunne estimere ringvirkninger av **tilreisendes lokale forbruk**. Modellen henter inn informasjon fra overnattingsstatistikk, Innovasjon Norges Turistundersøkelse, Menons regnskapsdatabase (Regnskapsregistrene i Brønnøysund), samt nasjonalregnskapstall og næringskryssløp fra SSB.

Vi legger beregningene av antall gjestedøgn etter overnattingsform og segment til grunn for beregningene av økonomiske effekter. Deretter benyttes informasjon om gjennomsnittlig døgnforbruk fra Turistundersøkelsen. Vi omregner totalt forbruk (omsetning) i ulike vare- og tjenestekategorier til verdiskapings- og sysselsettingstall ved hjelp av **Menons regnskapsdatabase**. Databasen inneholder regnskapsinformasjon for alle foretak i Norge med plikt til å levere regnskap til Brønnøysundregistrene, og har blitt utviklet gjennom flere år. Herfra trekker vi ut informasjon om samtlige reiselivsbedrifter i Norge, basert på de ulike bransjene som til sammen utgjør **reiselivsnæringen** (overnatting, servering, transport, formidling og opplevelser).

I denne rapporten viser vi også **utviklingen i reiselivsnæringen**. Her bruker vi regnskapstall fra de lokale bedriftene i reiselivsnæringen.

Vi får ulike tall ut fra de ulike datakildene og metodene vi bruker. Vi beregner blant annet verdiskaping både avledet av de **tilreisendes beregnede forbruk** og i de **rapporteringspliktige reiselivsbedriftene**.

En stor fordel med regnskapsdatabasen er at den inneholder avdelingsdata, det vil si at bedrifter som har avdelinger registrert lokalt, men som eventuelt har hovedkontor andre steder, også er inkludert. På denne måten får vi synliggjort den verdiskapingen og sysselsettingen som faktisk finner sted lokalt, uavhengig av hvor foretaket har valgt å lokalisere hovedkontoret. I tillegg blir sysselsetting og verdiskaping fordelt på fylker og regioner på en riktigere måte. Informasjonen går tilbake til 2004.

Status for reiselivet i Tromsø

Nordlysturismen i Tromsø er kanskje norsk reiselivsnærings største suksess

Tromsø ligger 350 kilometer nord for polarsirkelen og er Nord-Norges største by. Byen er relativt kompakt med om lag 75 000 innbyggere og et tynt befolket omland. I 2018 ble Tromsø kåret til verdens tredje beste reisemål for opplevelser av verdens største reisenettsted Tripadvisor. I følge nettstedet anses byen som den beste opplevelsesdestinasjonen i Europa.

Samspill mellom byliv, nordlys og god tilgjengelighet gjør at Tromsø er attraktiv for turister fra hele verden. Byen er et livlig reisemål med et godt tilbud av hoteller, restauranter, butikker, uteliv og en innovativ kommersiell aktivitetsbransje innrettet mot nordlysturisme. Nordlyset er særlig sterkt i Tromsø ettersom området ligger innenfor nordlysovalen, feltet rundt Nordpolen hvor elektromagnetisk stråling skaper nordlys. På grunn av dette kan man oppleve fenomenet fra hver annen til hver fjerde natt, hvilket er 30-40 prosent hyppigere enn hos nordlyskonkurrenten Reykjavik.

Særpreget, muligheter og utfordringer for reiselivet i Tromsø

Særpreget

- Tromsø anses som en liten «storby» med uteliv, universitet, hovedkontorer, samt vakker natur.
- Flyplassen, Tromsø Lufthavn Langnes, gjør byen lett tilgjengelig for tilreisende fra inn- og utland.
- Tromsø har utviklet seg fra å være en sommerdestinasjon til en helårsdestinasjon grunnet nordlysturismen.
- Er blitt en av Norges dyreste hotelldestinasjoner på vinteren.

Muligheter

- Fra å ha én direkte rute til London på vinteren i 2016, har det nå kommet direkte ruter til Frankfurt, Helsinki, Stockholm, København, Gdansk og München, samt konkurranse på London-forbindelsen. Dette er vinterruter tilpasset markedet for innkommende nordlysturister fra utlandet.
- Stor tilgjengelighetsforbedring gir stor potensiell etterspørsel og gjør det mulig å velge sine kunder med omhu.

Utfordringer

- Skjev fordeling av de tilreisende og begrenset kapasitet på hotellene gir høye priser på vinteren når «nordlysturismen» er på topp.
- Svak kapasitetsutvikling på hotell vil gi høye hotellpriser i nordlyssesongen i januar til april.
- Høye hotellpriser kan føre til færre besøkende og Airbnb-vekst.
- Kan sterk vekst i antall besøkende føre til «people pollution» og negative holdninger fra lokalbefolkningen i Tromsø?

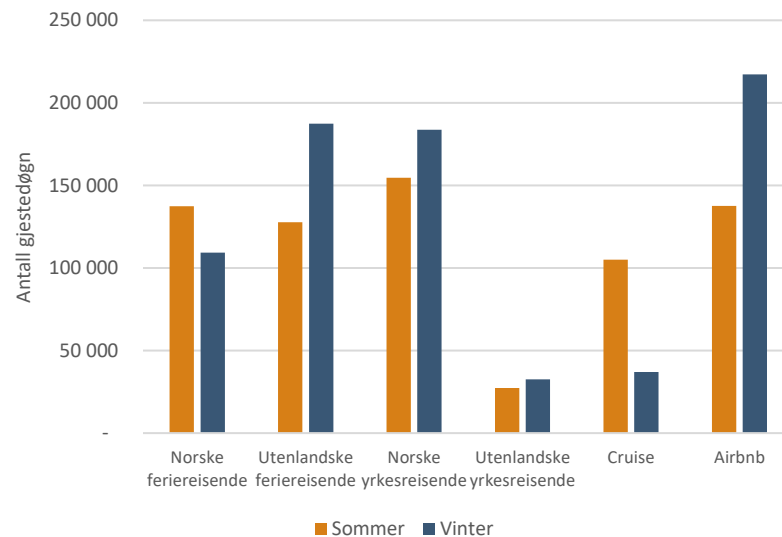
Nesten 1,5 million gjestedøgn og cruiseturister i Tromsø i 2018

Vi har sammenstilt kommersielle gjestedøgn på hotell, camping og hyttegjeng, med data fra Airbnb og antall cruisegjester. Totalt finner vi at det var nesten 1,5 million gjestedøgn og cruiseturister i 2018.

Etter en sterk vekst i tilreisende på vinteren over flere år fordeler antall gjestedøgn seg nå omtrent likt mellom sommer- og vintersesong. Det er flest utenlandske feriereisende på vinteren og flest norske feriereisende på sommeren. Sommersesongen strekker seg fra mai til oktober, mens vintersesongen varer fra november til april.

Det var 960 000 kommersielle gjestedøgn på hotell i Tromsø i 2018, hvorav utlendinger stod for 350 000, 40 prosent av gjestedøgnene, en høyere andel enn i Nord-Norge (30 prosent) og landet samlet sett (29 prosent). Et næringsliv med flere hovedkontor og Nord-Norges største universitet bidro til at det var ca. av 400 000 gjestedøgn fra yrkesreisende i byen. Airbnb er blitt en utfordrer til byens hoteller med 365 000 gjestedøgn, hvorav 60 prosent var på vinteren.

Antall gjestedøgn per segment og sesong 2018. Cruise er dagsbesøkende med overnatting på skip. Kilde: Menon og Statistikknett

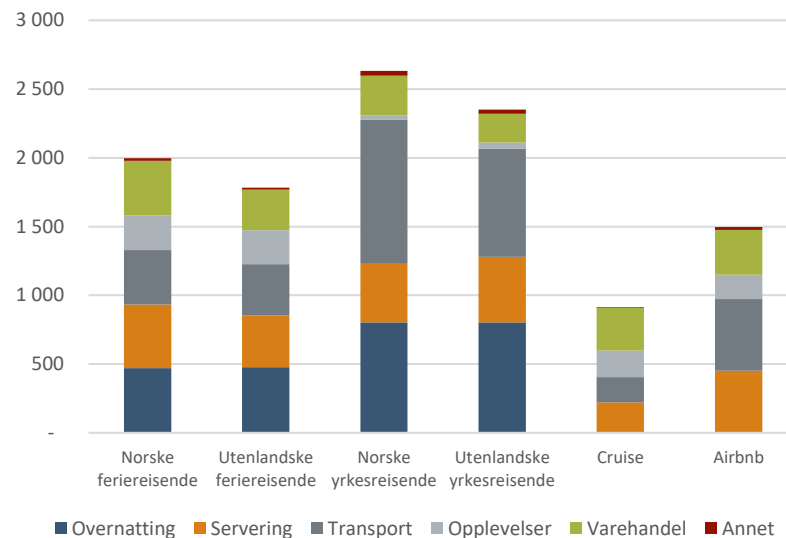
Yrkesreisende har det høyeste døgnetforbruket, cruisegjester har det laveste

Innovasjon Norges Turistundersøkelse og hotellenes hotellpriser ligger til grunn for beregningene av forbruk i denne analysen. I Turistundersøkelsen intervjues et stort antall reisende på forskjellige destinasjoner om blant annet om hvor mye penger de har brukt på reisen.

Beregnet døgnetforbruk for ulike segmenter vises i figuren til høyre. Vi ser at yrkesreisende bruker mest, og at nordmenn bruker noe mer enn utlendinger. Norske yrkesreisende i Tromsø bruker over 2500 kroner per døgn. Cruisegjestene har det antatt laveste forbruket. Lavest forbruk skyldes at cruiseturistene ikke bruker penger på overnatting, men også at gruppen legger igjen mindre penger innen de fleste forbrukskategorier unntatt opplevelser.

Det er usikkerhet forbundet med tallene. Tallene er basert på selvrapportert forbruk, en mulig feilkilde i seg selv, og man kan ikke være helt sikker på å ha intervjuet et representativt utvalg. Vi har benyttet data fra Turistundersøkelsen fra 2013-2016. Disse ble i stor grad foretatt ved kommersielle overnattingssteder, og treffer trolig best for hotellgjester. Fra og med 2018 innhenter Innovasjon Norge forbruksdata til Turistundersøkelsen fra et bredere spekter; attraksjoner, overnattingssteder, flyplasser, havner etc.

Gjennomsnittlig døgnetforbruk fordelt på forbrukskategorier. Kilde: Innovasjon Norges Turistundersøkelsen 2013-2016, bearbejdet av Menon

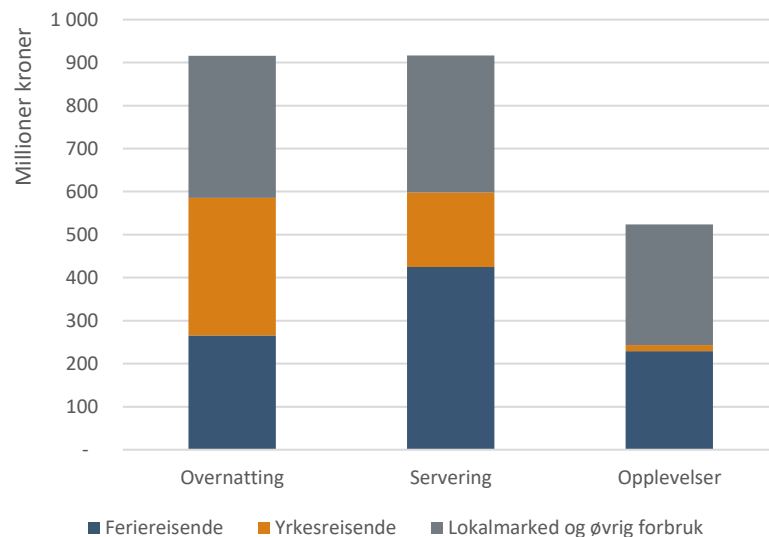
Feriereisende i Tromsø bruker relativt mye penger på servering og opplevelser, mens overnattingsbransjen tjener mer på yrkesreisende

Vi beregner at tilreisende legger igjen omtrent 2,4 milliarder kroner i forbruk innen overnatting, servering og opplevelser. Bransjene som tilbyr disse reiselivsproduktene betegnes som innholdsbransjene. I Tromsø står de feriereisende for nær 40 prosent av innholdsbransjenes samlede inntekter. Tilreisende på ferie bruker relativt mye penger på servering og opplevelser. De yrkesreisende bruker imidlertid mest penger på overnatting.

Til tross for at tilreisende står for en stor andel av den beregnede omsetningen, finner vi også at reiselivsnæringen i Tromsø har et betydelig lokalmarked. Innen opplevelser står eksempelvis de lokale for nærmere halvparten av omsetningen. Hålogaland Teater, Nordnorsk Kunstmuseum og Tromsø Safari er noen av de største aktørene i bransjen og det er rimelig å tro at en betydelig andel av omsetningen også kommer fra lokalbefolkningen.

Estimatene er funnet ved å beregne tilreisendes forbruk ut fra gjestetatistikk og forbruksundersøkelser på hva de tilreisende bruker på overnatting, servering og opplevelser sett opp mot total omsetning i de rapporteringspliktige foretakene i Menons regnskapsdatabase.

Beregnet omsetning fra tilreisende i 2018 sammenliknet med total omsetning i reiselivets innholdsbransjer i 2017. Millioner kroner.

Omtrent like stor del av omsetningen fra de tilreisende kommer i sommer- og vintersesongen

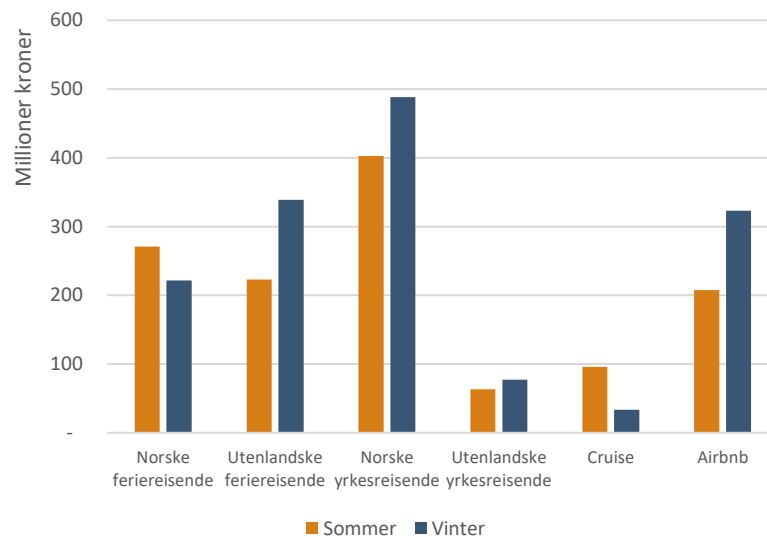
Reiselivsnæringen i Norge har utfordringer knyttet til sesongvariasjoner i turisttetterspørselen. I sommermånedene juni, juli og august øker etterspørselen i Norge kraftig, med en klar topp i juli. Etter flere år med god vintervekst er dette ikke lenger tilfelle for Tromsø, da omtrent like stor del av omsetningen fra de tilreisende kommer i sommer- og vintersesongen.

920 000 gjestedøgn, eller drøyt 60 prosent, kom i sommer-sesongen, mellom mai og oktober. I vintersesongen, som vi definerer som januar-april og november og desember, kom det 770 000 gjester.

Vi beregner at de høyeste inntektene, over 30 prosent av tilreisendes samlede omsetning, kommer fra norske yrkesreisende alene. Forbruket til norske og utenlandske feriereisende, samt gjester ved Airbnb utgjør om lag 20 prosent hver av reiselivsnæringens beregnede omsetning.

Selv om det cruiseturismen i Tromsø har vokst de siste årene, står cruisepassasjerene for en relativt liten andel av omsetningen i reiselivsnæringen i byen på rundt 5 prosent.

Beregnet omsetning fra tilreisende i 2018 fordelt på sesong, marked og formål. Sommersesongen definerer vi som mai-oktober, og vintersesongen som november-april.

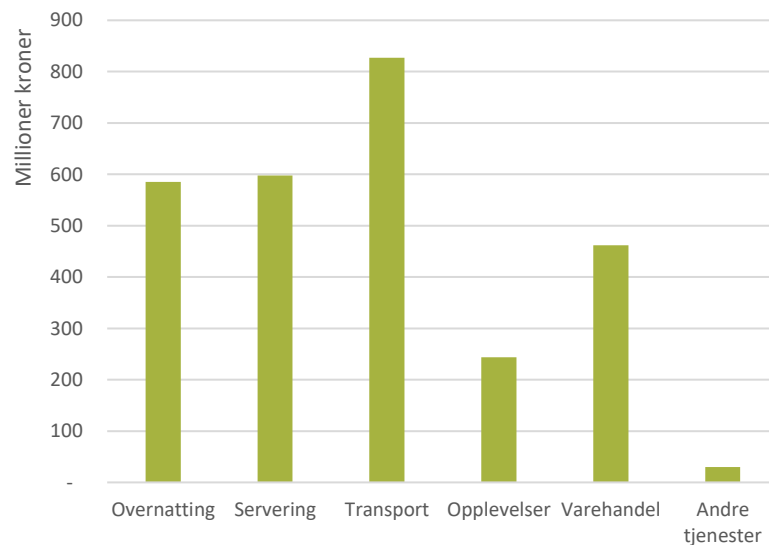
Tilreisende bruker mest penger på transport, servering og overnatting

Av et beregnet forbruk fra tilreisende på totalt 2 750 millioner kroner i 2018, finner vi at over 820 millioner kroner ble brukt på transport. Dette kan virke høyt, men transport til Tromsø i form av fly, tog, bil etc. er i noen grad også inkludert. Slike transportutgifter er ikke nødvendigvis forbruk som tilfaller bedrifter i Tromsø. Det er dermed en risiko for at beregnet forbruk på transport kan overestimere reelt forbruk i bransjen.

Videre beregner vi at de tilreisende legger igjen om lag 585 millioner kroner på overnatting, som fordeler seg på 890 000 gjestedøgn på hotell. I serveringsbransjen finner vi at de tilreisende bruker omtrent 600 millioner kroner, mens de bruker rundt 460 millioner kroner innen varehandel.

Vi finner også at de tilreisende, med 245 millioner kroner i forbruk, står for 46 prosent av omsetningen innen opplevelsesbransjen.

Beregnet total omsetning fra de tilreisende per forbrukskategori i 2018. Millioner kroner.

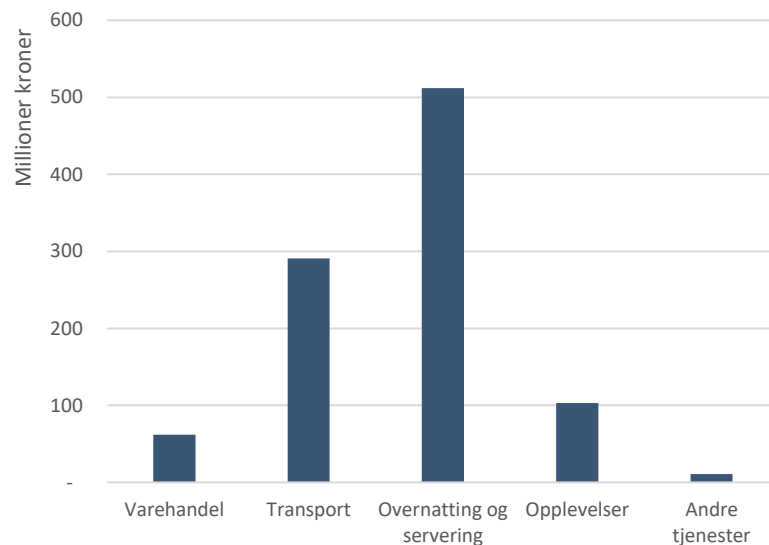

Tilreisendes forbruk i 2018 la grunnlag for verdiskaping på nesten 1 milliard kroner i det reiselivsrettede næringslivet i Tromsø

Vi beregner at tilreisendes forbruk i 2018 la grunnlag foren verdiskaping på nesten 1 milliard kroner i det reiselivsrettede næringslivet i Tromsø. Verdiskaping er definert som summen av bedriftenes lønnskostnader og driftsresultatet før skatt, avgifter, nedskrivninger og avskrivninger. Verdiskaping er omsetningen som «blir igjen» i bedriftene etter vare- og tjenestekjøp for å avlønne innsatsfaktorene arbeidskraft og kapital.

Vi har regnet om det samlede reiselivsrelaterte forbruket (omsetningen) til verdiskaping ut fra lokale forholdstall mellom omsetning og verdiskaping per bransje. Verdiskaping fra tilreisendes forbruk fordeler seg som forventet først og fremst mellom bransjene i reiselivsnæringen, hvor overnattings- og serveringsvirksomhet står for 512 millioner kroner, transport for 291 millioner kroner, mens opplevelser står for 103 millioner kroner. Handelsnæringen har en verdiskaping på 62 millioner kroner knyttet til de tilreisendes forbruk.

Verdiskaping avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018. Millioner kroner.

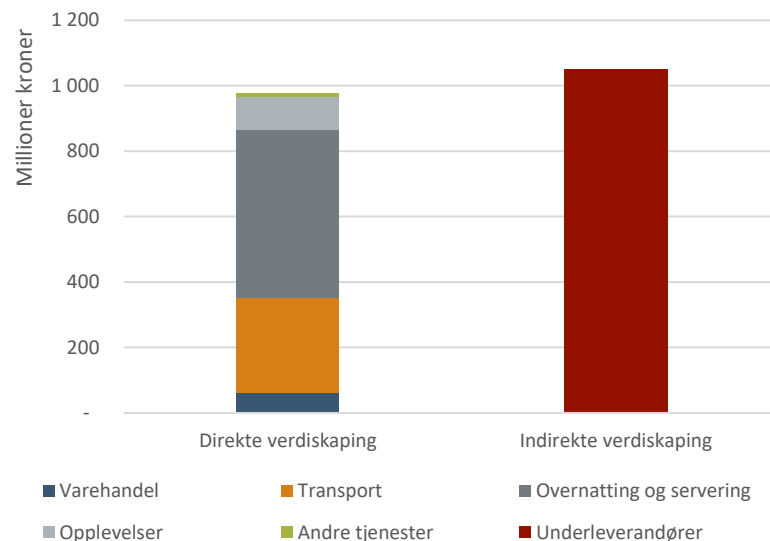

Betydelige ringvirkninger: Verdiskapingen hos norske underleverandører er på nivå med den direkte verdiskapingen fra de tilreisendes forbruk

Verdiskapingen hos norske underleverandører er enda høyere enn den direkte verdiskapingen fra de tilreisendes forbruk. Den indirekte verdiskapingen er beregnet ut i fra lokal reiselivsnærings vare- og tjenestekjøp i Norge, og tilfaller således ikke bare lokalt næringsliv. Indirekte verdiskaping er produksjonen til underleverandører gjennom hele verdikjeden, og direkte og indirekte verdiskaping summerer seg til reiselivets omsetning minus import til Norge for hele verdikjeden samlet.

Eiendom og forretningsmessig tjenesteyting er eksempler på viktige underleverandørnæringer i reiseliv.

Verdiskaping avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018, samt beregnede ringvirkninger hos innenlandske underleverandører. Millioner kroner.

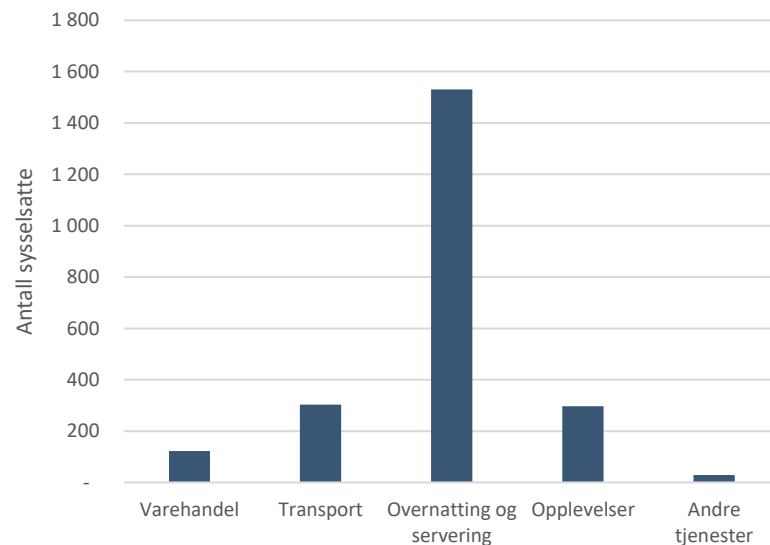

Tilreisendes forbruk i 2018 la grunnlag for nær 2 300 arbeidsplasser i det reiselivsrettede næringslivet i Tromsø

Vi beregner at tilreisendes forbruk i 2018 la grunnlag for ca. 2 300 arbeidsplasser i det reiselivsrettede næringslivet i Tromsø. Reiselivet er viktig for sysselsettingen i Tromsø. Av arbeidsplassene beregner vi at det store flertallet er innen overnatting og servering, samt transport.

Overnatting og servering er arbeidsintensive bransjer. Mye av etterspørselen innen overnatting og servering er på kveldstid, helger eller i ferier, og en stor andel av arbeidsinnsatsen gjøres av deltids- og sesongarbeidere. Lønns- og produktivitetsnivået er følgelig lavt sammenlignet med næringslivet ellers. Omsetning innen overnatting og servering gir mange lokale arbeidsplasser, og skaper arbeidsmuligheter for ungdommer, utlendinger og lavutdannet arbeidskraft som kan ha vanskeligheter med å få seg arbeid ellers. Ikke all arbeidsinnsats utføres av personer som bor fast i regionen.

Sysselsetting avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018.

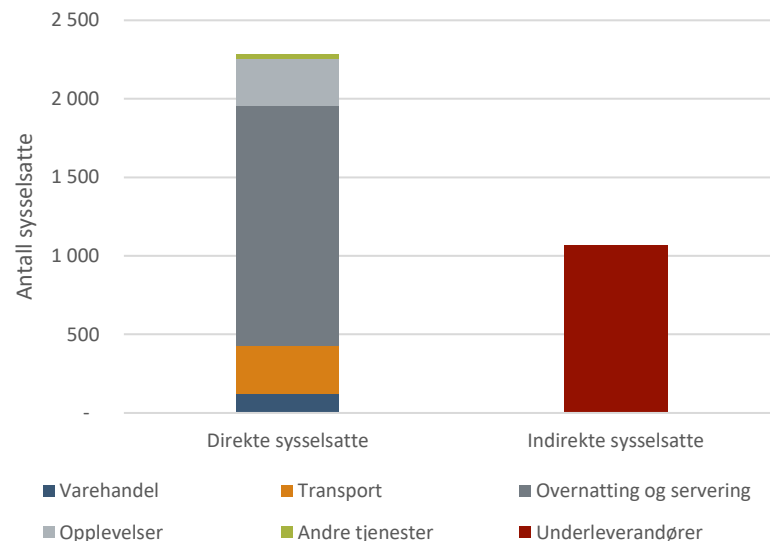

Reiselivsnæringens vare- og tjenestekjøp tilsvarer over 1000 arbeidsplasser i den nasjonale verdikjeden

Reiselivsnæringens vare- og tjenestekjøp tilsvarer omtrent 1 000 arbeidsplasser hos underleverandører i verdikjeden innenlands.

Det reiselivsrelaterte forbruket legger grunnlag for flere arbeidsplasser i bedriftene som selger direkte til tilreisende enn hos underleverandørbedriftene. Dette skyldes at reiselivsbedriftene er mer arbeidsintensive enn underleverandørene; det skapes flere arbeidsplasser per omsetningskrone innen overnatting og servering enn hos for eksempel eiendomsselskap eller andre vare- og tjenesteleverandører. Mange av de indirekte sysselsatte i den nasjonale verdikjeden jobber og bor i andre deler av landet.

Sysselsetting avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018, samt beregnede ringvirkninger hos innenlandske underleverandører. Millioner kroner.

Utvikling i reiselivet i Tromsø

Reiselivsnæringens samlede verdiskaping har mer enn doblet seg siden 2008

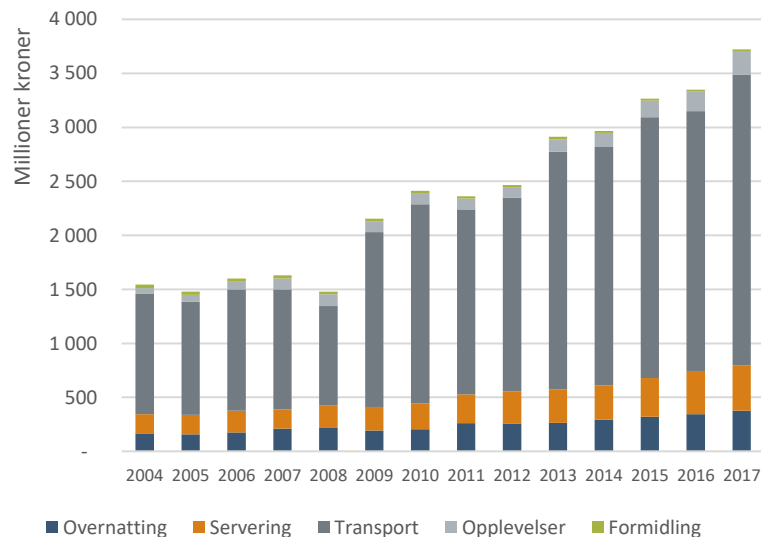
Reiselivsnæringen i Tromsø har opplevd en meget sterk vekst de siste ti årene. Siden 2008 har næringen mer enn doblet seg, fra en verdiskaping på 1 500 millioner kroner til 3 700 millioner kroner. Aller størst er transportbransjen som stod for over 70 prosent av verdiskapingen i 2017.

Som figuren viser er det verdiskapingsvekst innen transport som har drevet store deler av veksten i næringen i Tromsø, da store aktører som Hurtigruten og Torghatten Nord har sitt hovedkontor lokalisert i byen.

Hurtigruten er den klart største aktøren med en verdiskaping på nærmere 1,4 milliarder kroner i 2017. Hurtigruten har hatt anløp til Tromsø siden 1893 og er et svært populært anløpssted blant cruisepassasjerer. Selskapet tilbyr i tillegg et bredt spekter av utflukter i Tromsø. Samlet sett utgjør Hurtigrutens reiselivsaktivitet en betydelig del av reiselivsnæringen i Tromsø og har siden 2008 nærmest tidoblet sin verdiskaping.

Utvikling i total verdiskaping per reiselivsbransje med transport fra 2004 til 2017.

Kilde: Menons regnskapsdatabase

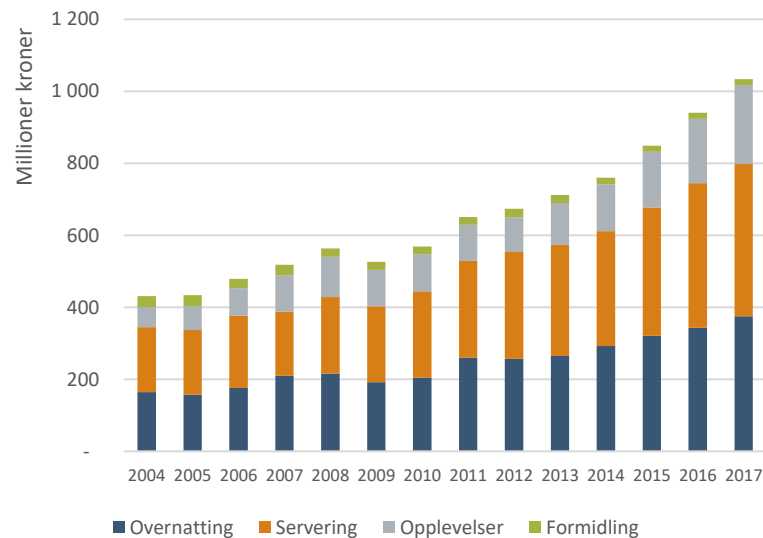
Reiselivsnæringens samlede verdiskaping har mer enn doblet seg siden 2008

Reiselivsnæringen i Tromsø har opplevd en meget sterk vekst de siste ti årene. Siden 2008 har næringen mer enn doblet seg, fra en verdiskaping på 1 500 millioner kroner til 3 700 millioner kroner. Aller størst er transportbransjen som stod for over 70 prosent av verdiskapingen i 2017.

Suksess innen reiseliv er ofte et resultat av samarbeid på tvers av bedrifter og bransjer. Tromsø er intet unntak, der hotell, aktivitetsbedrifter, kultur og transportnæringen har tatt del. Utviklingen startet med at stadig flere turister etterspurte nordlysopplevelser på byens turistkontor på starten av 2000-tallet. GuideGunnar, Aurora Chaser og Tromsø Safari var tidlig ute med å utvikle kommersielle opplevelsesprodukter hvor man brakte turister ut i byens omegn for nordlystitting.

Deretter fulgte flere av de største reiselivaktørene, da særlig Hurtigruten, med satsning på nordlysturisme til landsdelen. Da interessen for nordlyset eksploderte etter BBC-dokumentaren «Joanna Lumley in the Land of the Northern Lights» i 2008 var reiselivet i Tromsø godt forberedt.

Utvikling i total verdiskaping per reiselivsbransje uten transport fra 2004 til 2017.
Kilde: Menons regnskapsdatabase

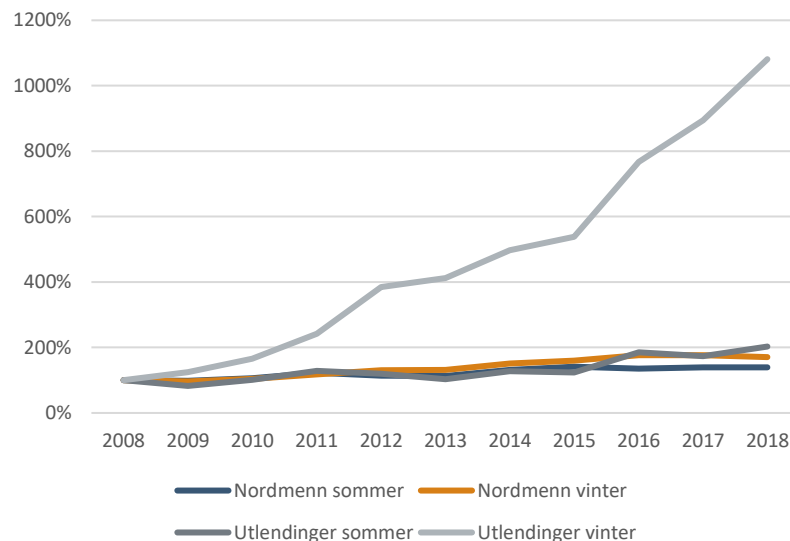

Nordlysturismen har gitt eksplosiv vekst i utenlandske gjestedøgn på vinteren

På starten av 2000-tallet var Tromsø å anse som en sommerdestinasjon, da de tilreisende tilbrakte klart flest kommersielle gjestedøgn i byen på sommerstid (mai-okt). Dette bildet har imidlertid endret seg med framveksten av nordlysturismen. Hurtigruten utviklet et godt opplevelsesprodukt innrettet mot et ungt og opplevelsesorientert publikum i vintermånedene. Innovasjon Norge og NordNorsk Reiseliv gjennomførte også en satsing på promotering av nordlysopplevelser for turister. Organisasjonene bidro med tilrettelegging for BBC i forkant og under innspillingen av nevnte BBC-dokumentar, hvor Joanna Lumley (kjent fra tv-serien «Absolutt fabelaktig») reiste fra Helgeland videre til Lofoten, til Finnmark, til Tromsø og til slutt Svalbard, på jakt etter det mytiske nordlyset.

Antall utenlandske hotellgjestedøgn på vinteren har økt fra 18 000 i 2008 til rundt 200 000 i 2018, altså en årlig tilvekst på nesten 20 000 gjestedøgn. I tillegg kommer veksten på Airbnb, hvor det var 217 000 gjestedøgn på vinteren i 2018, hvorav mange var utenlandske turister.

Indeksert vekst i gjestedøgn på hoteller fra 2008 til 2018. Basisår=2008. Kilde: Statistikknett

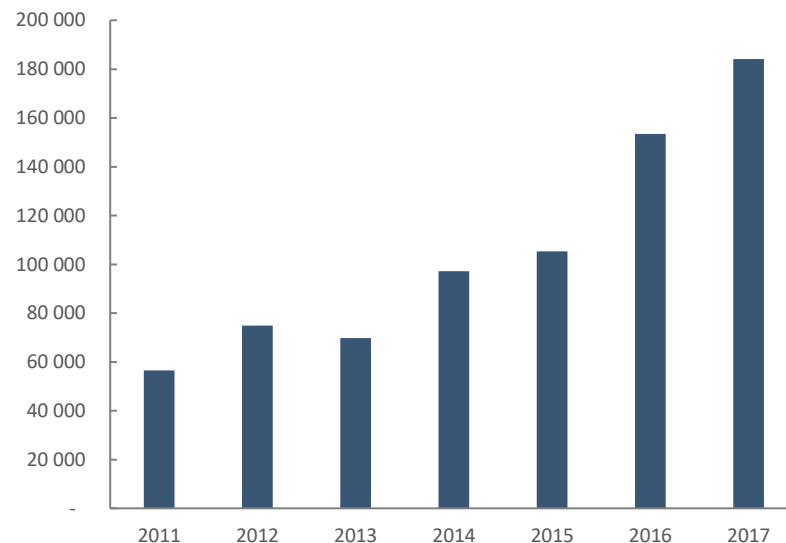
Tredobling av utenlandske flypassasjerer til Tromsø siden 2011

Figuren til høyre viser antall utenlandske flypassasjerer som kommer til Tromsø. Merk at både passasjerer som flyr med direkteruter og de som mellomlander andre steder er inkludert, så fremt deres endelige destinasjonsmål er Tromsø. Den eksplosive veksten av utenlandske turister til Tromsø hadde imidlertid ikke vært mulig uten kapasitetsøkning innen luftfart.

Historisk sett har Oslo Lufthavn Gardermoen vært den viktigste forbindelsen til Langnes for utenlandske turister, men «nordlysturismen» har bidratt til å løfte Tromsø inn i en neste vekstfase. Nye direkteruter fra Tromsø Lufthavn til utlandet har gitt bedre tilgjengelighet og nye vekstmuligheter. Fra å ha en direkterute til London før 2016, har det blitt etablert mange direkteruter til utlandet de siste par årene. Det er nå mulig å fly til Langnes fra Frankfurt, Helsinki, Stockholm, København, Gdansk og flere andre byer.

I 2011 kom flypassasjerene hovedsakelig fra Europa. Seks år senere er dette fremdeles gjeldende, men vi ser en økende andel tilreisende fra både Asia, USA og Canada.

Antall flypassasjerer fra utlandet til Tromsø fra 2011 til 2017. Kilde: Avinor og Menon.

Over doubling av hotellgjestedøgn i Tromsø siden 2009

Etter mange år med promotering og profesjonalisering av reiselivsbransjen begynte turistene virkelig å strømme til Tromsø rundt år 2008/2009. Allerede i 2012 ble tilbragt like mange gjestedøgn på vinteren som på sommeren.

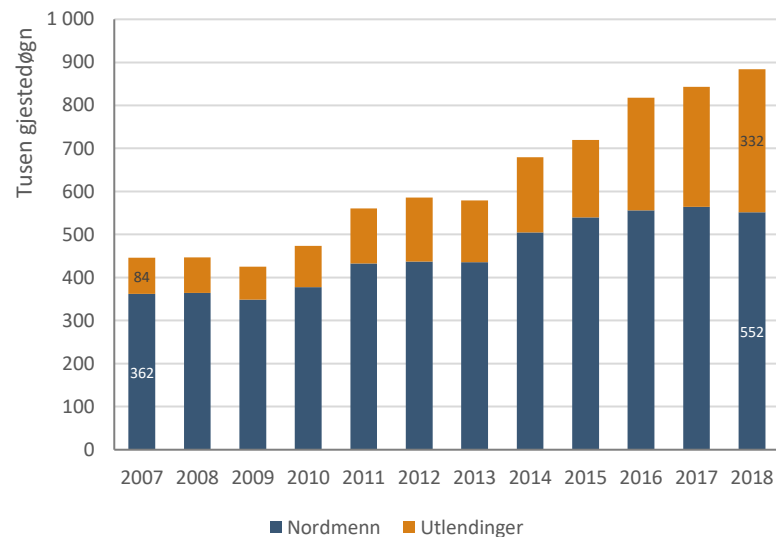
I 2009 hadde hotellene i Tromsø ca. 425 000 gjestedøgn gjennom sommeren og vinteren, mens de i 2018 hadde om lag 890 000. Siden 2014 kan omtrent all vekst i hotellenes gjestedøgn tilskrives utenlandske tilreisende, som hovedsakelig kommer fra USA, Tyskland og Storbritannia.

Med nye ruter fra en rekke destinasjoner i Europa og direkte rute til Helsinki med de gode forbindelsene til Kina over Russland ser tilgjengelighetsutviklingen ut til å bli svært sterk. Dette vil legge grunnlag for en videre etterspørselsvekst i årene som kommer.

Som vi kommer tilbake til videre i rapporten, ser vi at kapasiteten på hotellene i høysesong for nordlyset, rundt februar, begynner å bli fylt opp, og med relativt begrensede hotellinvesteringer i sikte, kan volumveksten på hotell være i ferd med å flate ut.

Antall norske og utenlandske gjestedøgn på hoteller i Tromsø fra 2007 til 2018.

Kilde: Statistikknett

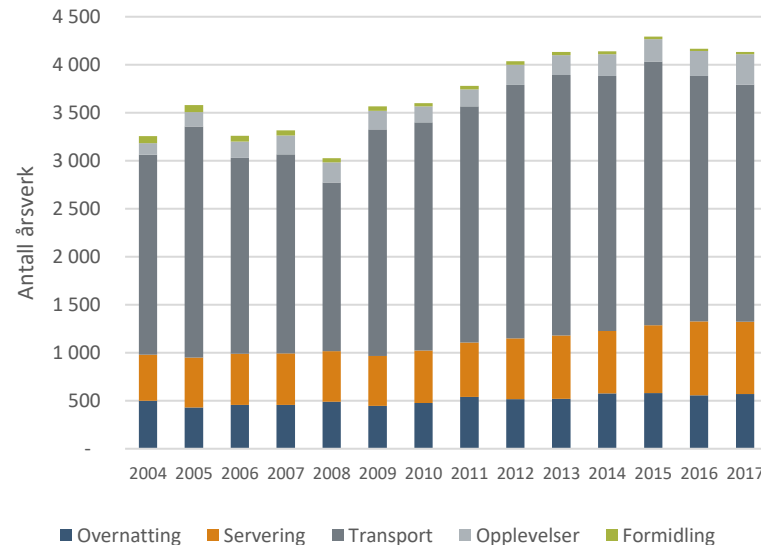
Positiv utvikling i antall årsverk og høyere produktivitet

Reiselivsnæringen i Tromsø har også hatt en positiv utvikling i antall årsverk. Siden starten av oppgangen fra 2008 har antall estimerte årsverk økt fra 3 000 til over 4 000. Veksten har vært størst innen opplevelser og servering.

Ettersom en økende andel av arbeidsstokken i Tromsø er sysselsatt innen reiselivsbransjene tyder dette på at arbeidstakere anser det som attraktivt å arbeide i næringen, samt at næringen går bra.

Veksten i verdiskaping har imidlertid vært høyere enn veksten i antall årsverk i perioden fra 2008 til 2017. Verdiskaping per årsverk har dermed økt, noe som indikerer at produktiviteten i reiselivsnæringen har steget de siste ti årene.

Utvikling i antall årsverk (estimert) per reiselivsbransje fra 2004 til 2017. Kilde: Menons regnskapsdatabase

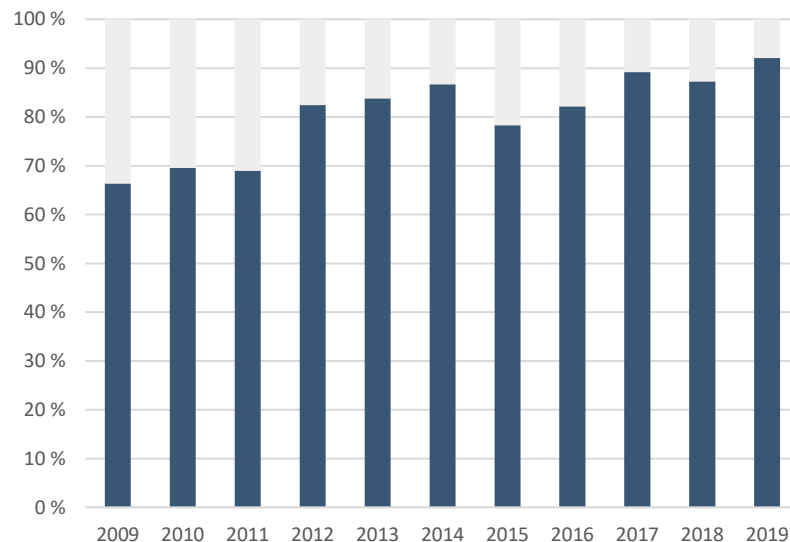
Sterk etterspørselsvekst kombinert med begrenset utvidelse av kapasitet gir fulle hoteller i nordlyssesongen

Kombinasjonen av voldsom etterspørselsvekst og lav vekst i antall hotellrom har gitt en kapasitetsutnyttelse på over 90 prosent i februar.

I februar 2009 hadde hotellene en samlet utnyttelsesgrad på 66 prosent. I februar dette året var det rundt 1 350 hotellrom og 2 700 hotellsenger i byen. I de etterfølgende årene ble det stadig booket flere rom gjennom vinteren, men kapasiteten økte samtidig, slik at i februar 2015 var det 2350 hotellrom i byen med kapasitetsutnyttelse på 79 prosent. I etterfølgende år har interessen for nordlys fortsatt å øke, mens antall hotellrom er redusert til 2250 i februar 2019. Økende etterspørsel og stagnerende kapasitetsutvikling ga en kapasitetsutnyttelse på hele 92 prosent februar i år.

Den økende nordlysturismen har således resultert i at hotellenes romkapasitet nå er sprengt på vinterstid. Dette har bidratt til både sterkt økende priser på hotellrom i februar og redusert vekst i antall overnattinger, med 3 prosent vekst fra 2018 til 2019, mot 7 prosent året før, og enda høyere vekst mange tidligere år.

Kapasitetsutnyttning av rom i februar fra 2009 til 2019 (i prosent). Det gule feltet viser ledig kapasitet.

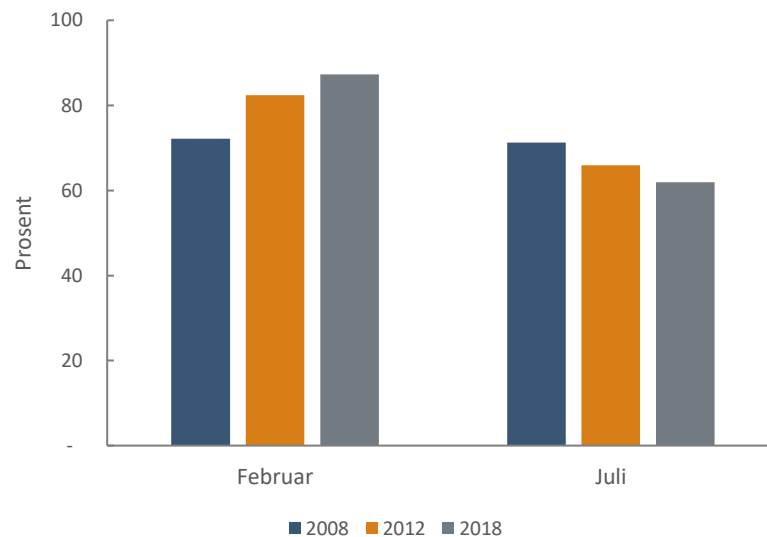
Økende kapasitetsutnyttelse i februar, fallende kapasitetsutnyttelse i juli

Parallelt med den økende kapasitetsutnyttelsen på rom på vinteren, skjer det en motsatt utvikling på sommeren. I 2008 var den samlede utnyttelsesgraden på hotellene i Tromsø på over 70 prosent i både februar og juli. I løpet av de fire neste årene økte kapasitetsutnyttelsen i februar med hele 10 prosentpoeng, mens den i juli avtok med 5 prosentpoeng. Frem til 2018 har utviklingstrekkene forsterket seg ytterligere, da nesten 40 prosent av hotellrommene stod ledig i juli samme år.

Selv om reiselivsnæringen i Tromsø tilbyr et bredt spekter av opplevelser og aktiviteter på sommeren, er vintersesongen blitt så betydningsfull at hotellkapasiteten er tilpasset nordlysturismen på vinteren framfor den tradisjonelle sommerturismen.

Vinterturismen synes å vokse raskere enn hotellkapasiteten i Tromsø. Årsaken til begrensede investeringer i nye hotellrom de siste årene kan være at sterk etterspørsel og høy kapasitetsutnyttelse på vinteren nå må bære en svak kapasitetsutnyttelse og prisutvikling på sommeren.

Kapasitetsutnyttning av rom (i prosent) for februar og juli, sammenliknet i 2008, 2012 og 2018. Kilde: Statistikknett

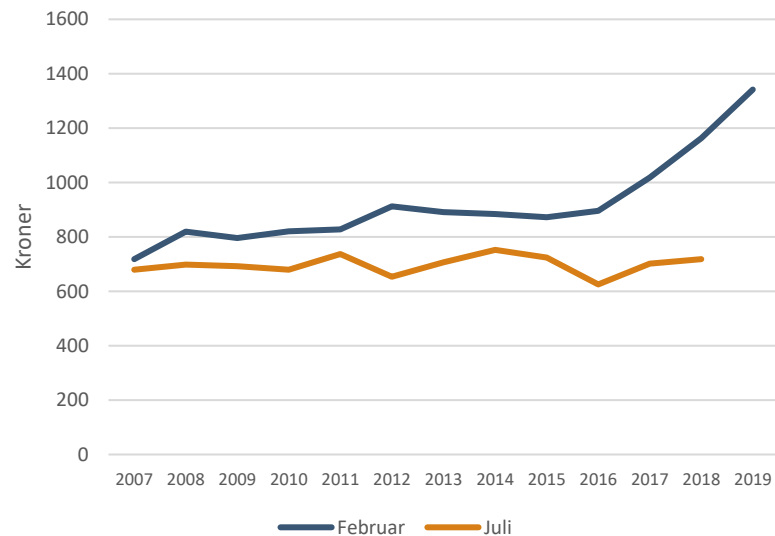
Tromsø er blitt Norges dyreste hotellby i februar

Hotellenes sprengte kapasitet på vinterstid påvirker også prisene på hotellrom. Figuren viser utviklingen i pris per solgte rom i februar og juli fra 2007 og frem til 2019. I 2007 var prisen på et hotellrom omtrent 700 kroner uavhengig om overnattingen fant sted i februar eller i juli. Siden den gang har en enorm interesse for nordlyset skapt et sterkt press på hotellene i vintermånedene. Naturlig nok har dette resultert i stigende priser i februar.

Over hele perioden fra 2007 til 2018 har prisen per rom nær doblet seg i februar, mens prisene har vært stabile i juli. Det er de siste tre årene prisdifferansen på sommer og vinteren har tiltatt.

Prisutviklingen har gjort Tromsø til en av Norges dyreste hotelldestinasjoner på vinteren. Til sammenligning kostet et hotellrom 940 i Oslo, 860 i Bergen og 820 i Trondheim. De høye prisene gjør byen til et eksklusivt reisemål, men kan samtidig hindre videre vekst for næringen ettersom en større andel av de tilreisendes budsjetter må benyttes til overnatting. På den annen side bidrar prisene til å begrense antall tilreisende og virker således som en naturlig beskrankning for å unngå «people pollution».

Utvikling i pris per solgte rom for februar og juli i perioden 2007-2018. Kilde: Statistikknett

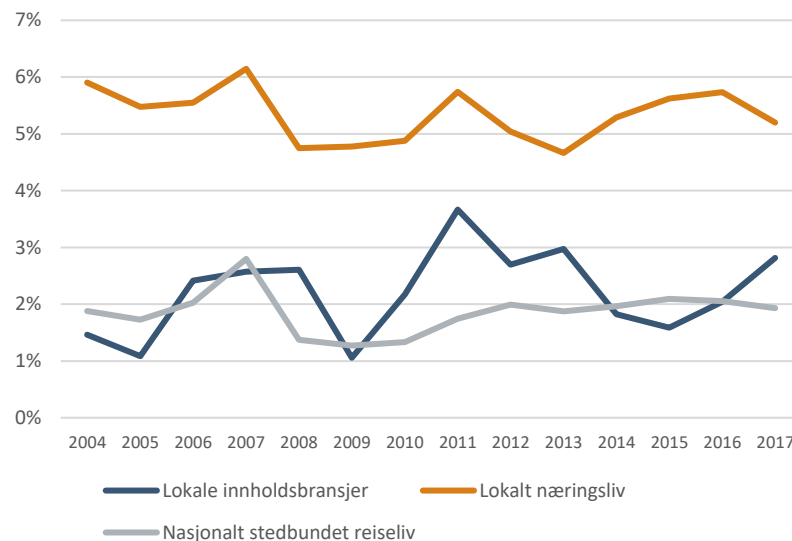
Lav lønnsomhet sammenlignet med annet lokalt næringsliv, men på lik linje med lønnsomhet i reiselivet nasjonalt

Siden 2004 har driftsmarginene i stedbundet reiseliv i Tromsø, målt ved medianbedriften, jevnt over ligget omtrent på nivå med reiselivet nasjonalt på mellom 1 og 4 prosent. Med stedbundet reiseliv mener vi de tre reiselivsbransjene overnatting, servering og opplevelser. Lokalt næringsliv er privat næringsliv unntatt olje og finans.

Nedgangen i driftsmargin i 2008 kan trolig relateres til finanskrisen, mens svakere kronekurs i tiden etter 2014 har bidratt til økt lønnsomhet med flere tilreisende til Tromsø.

Det fremkommer også av figuren at det lokale næringslivet i Tromsø er betydelig mer lønnsomt enn reiselivsnæringen. Mange hotell, både kjedehotell og selvstendige, har leieutgifter som varierer med omsetning, slik at økte inntekter gir stabile resultater i driftsselskap, mens eiendomsselskapet opplever økte inntekter. Slik sett er nok status og utvikling i lønnsomhet undervurdert for overnattingsbransjen sammenlignet med resten av næringslivet.

Lønnsomhet: Driftsmargin – median. Kilde: Menon

Hotellinvesteringer

Scandic Grand Tromsø utvider med om lag 50 gjesterom

Overnattingstilbudet i Tromsø består av totalt 2 268 hotellrom fordelt på 15 ulike hoteller. Til tross for en svært sterk turistvekst de siste årene har investeringsviljen i hotellbransjen vært dempet, romkapasiteten har vært tilnærmet uendret siden 2015.

Scandic Grand Tromsø kan tilby om lag 50 nye gjesterom til sommeren. I perioden 2018/2019 har hotellet utvidet og bygget på 1 770 kvadratmeter, hvilket innebærer at romkapasiteten øker fra 133 til 180 rom. Totalentreprisen har en verdi på 80 millioner kroner eksklusiv moms. Byens nest største hotell, Radisson Blu Hotel Tromsø, gjennomførte også store investeringer i 2018. I motsetning til Scandic økte ikke Radisson sin romkapasitet, men pusset opp hotellets 269 gjesterom for i underkant av 30 millioner kroner.

Videre har vi beregnet lokal omsetning, sysselsetting og verdiskaping av de nevnte hotellinvesteringene i Tromsø i 2018. Hotellinvesteringer inkluderer som nevnt både nybygg, utvidelser og rehabilitering. Det er usikkert hvor mye av investeringene som tilfaller lokale aktører. Selv om det benyttes en lokal entreprenør er materialene gjerne eksklusive importvarer, hvilket tilsier en lavere lokalandel.

Basert på en antakelse om at 70 prosent av Radisson og Scandic sine investeringer tilfaller lokale aktører, beregner vi at de 75 millioner kronene i lokal omsetning, tilsvarer omtrent 35 sysselsatte og 30 millioner kroner i verdiskaping. I tillegg til dette kommer arbeidsplasser og verdiskaping hos underleverandørene. Beregningene er basert på gjennomsnittlige forholdstall mellom omsetning, verdiskaping og sysselsetting i bygg og anlegg.

Reiselivets lokale betydning

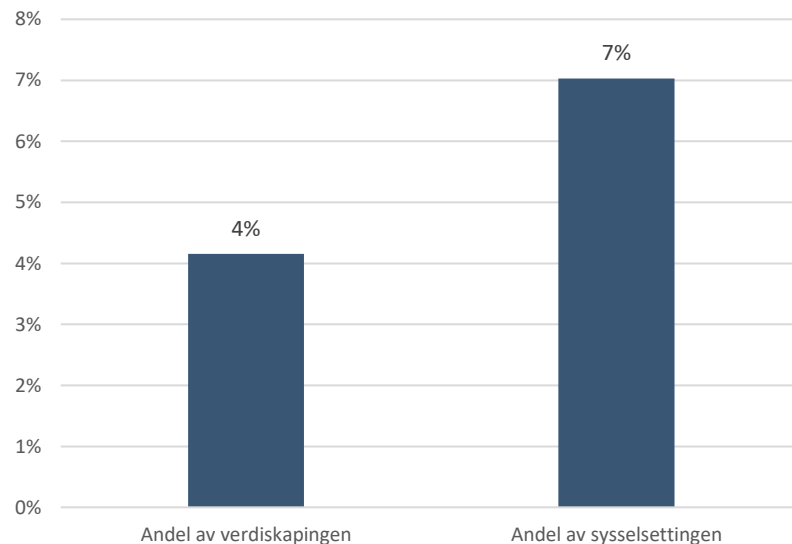
Tilreisendes forbruk legger grunnlaget for 4 prosent av verdiskapingen og 7 prosent av sysselsettingen i næringslivet i Tromsø

Vi beregner at forbruk og investeringer legger grunnlag for over 4 prosent av verdiskapingen og 7 prosent av sysselsettingen i næringslivet (uten olje og finans) i Tromsø.

I tillegg til at 4 prosent av all verdiskaping i Tromsø kan knyttes til forbruk og investeringer, vil reiselivsnæringen, handelsnæringen og bygg- og anleggsnæringen gjøre store innkjøp lokalt, noe som genererer inntekter innenfor eiendomsbransjen, forretnings-tjenester, varehandel og så videre.

Den store kommersielle satsningen på «nordlysturisme» har bidratt til å skape et rikelig opplevelses-, serverings- og overnattingstilbud for de tilreisende. Reiselivsnæringens innholdsbransjer står også sentralt for lokalbefolkningen, da dette bidrar til å øke trivselen og skape et attraktivt bomiljø i byen. Reiselivet utgjør med det et viktig bidrag for næringsliv og lokalbefolkning i Tromsø.

Beregnet direkte verdiskaping og sysselsetting fra tilreisende som andel av total verdiskaping og sysselsetting i næringslivet i Tromsø.

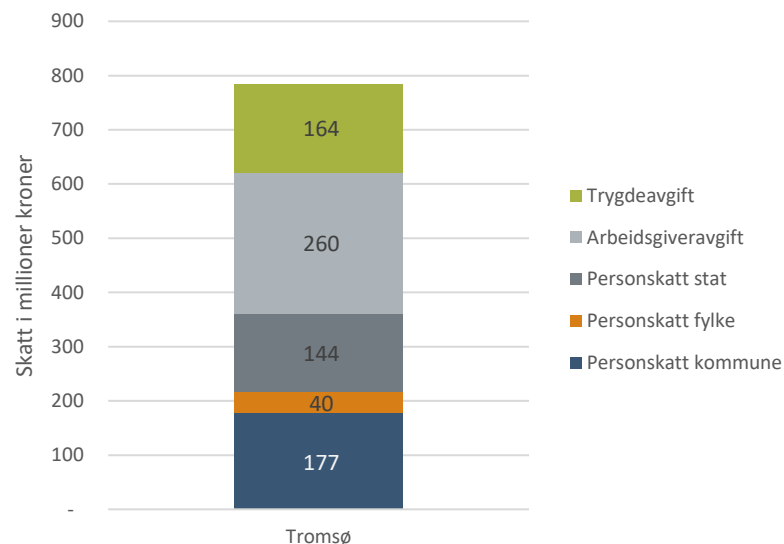
Nesten 800 millioner kroner i totale skatteinntekter fra arbeidsinntekten til de reiselivsansatte i Tromsø i 2017

Mens staten har inntekter fra en lang rekke inntektskilder, kommer kommunenes skatteinntekter i all hovedsak fra arbeidstakeres inntekter. Figuren til høyre viser beregnede totale skatte- og avgiftsinntekter fra arbeidsinntekten til reiselivsansatte i Tromsø i 2017, for både stat, fylke og kommune.

Vi ser at det offentlige samlet mottok nesten 800 millioner kroner i skatteinntekter fra arbeidsinntekten til de reiselivsansatte i Tromsø i 2017. 177 millioner kroner tilfalt kommunen, og 40 millioner kroner tilfalt Troms fylke. Det resterende var statlige inntekter i form av personskatt, arbeidsgiveravgift og trygdeavgift.

Trygdeavgift og arbeidsgiveravgift beregnes av samlet skattbar inntekt, mens personskatt til kommune, fylke og stat beregnes av bruttoinntekt fratrukket et fradrag på om lag 120 000 kroner. Beregningene er foretatt ut fra lønnskostnader, beregnet antall årsverk og gjennomsnittlig årslønn for heltidsansatte per reiselivsbransje.

Beregnete direkte skatte- og avgiftsinntekter fra reiselivsansattes arbeidsinntekt i 2017. Millioner kroner. Kilde: Menon og SSB.

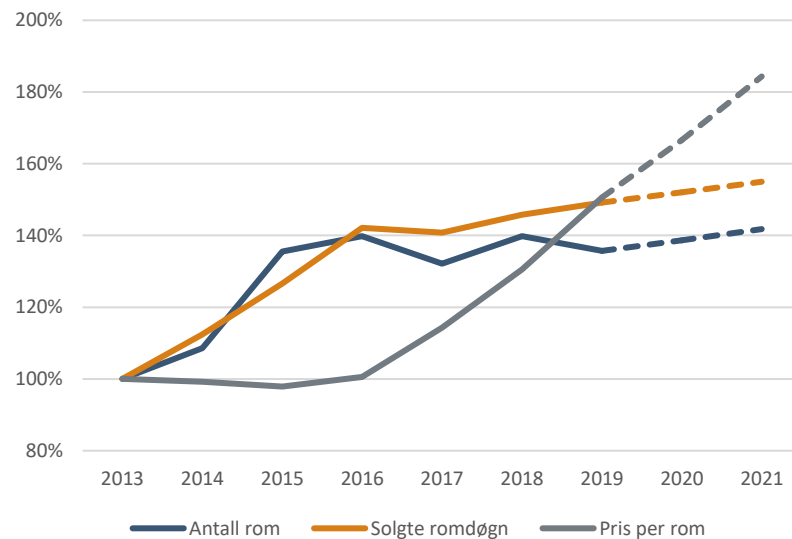

Økt tilgjengelighet kan gi fortsatt etterspørsels- og videre prisvekst

Nordlysturismen i Tromsø er kanskje norsk næringslivs største suksess, og andre byer kan lære av hvordan reiselivet i Tromsø har evnet å trekke i samme retning for å utvikle et nytt opplevelsestilbud. Den enorme interessen for nordlyset har bidratt til store inntekter, verdiskaping og helårsarbeidsplasser. Veksten av tilreisende på vinteren har også bidratt til sprengt hotellkapasitet i vintermånedene og det er nært sagt vanskelig å oppdrive ledige rom. Manglende investeringer i hotellrom de siste årene kan imidlertid begrense Tromsøs videre volumvekst.

Figuren illustrerer hvordan situasjonen i Tromsø kan utvikle seg dersom etterspørselen opprettholdes, samtidig som hotellene øker antall hotellrom med 2 prosent årlig og at antall solgte romdøgn følger samme veksttakt. Videre har vi lagt til grunn at prisen per rom antas å følge sin gjennomsnittlig vekst de tre siste årene. Prisene vil med andre ord fort kunne stige kraftig videre med mindre investeringene øker. Med mange nye flyruter og økende etterspørsel vil dermed utvidet kapasitet på hotellene være en avgjørende faktor for videre vekst i Tromsø.

Antall rom, solgte romdøgn og pris per rom fra 2013 til 2019 (2021). Kilde Statistikknett

Kilde: iStockPhoto